

РЕЦЕНЗІЯ

завідувача кафедри обліку та оподаткування
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
кандидата економічних наук, доцента **ЛИТВИНЕНКА Володимира Сергійовича**
на дисертацію **СТІЧКАРЯ Івана Олександровича**
на тему: **«Облік і аналіз в управлінні товарними запасами»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Цифрова трансформація облікових процесів на підприємствах торгівлі істотно змінює умови, за яких формується інформація про товарні запаси. Упровадження електронного документообігу, інформаційних систем бухгалтерського обліку, автоматизованих засобів контролю й аналітичного моніторингу створює технологічні можливості для побудови цілісної обліково-аналітичної системи, здатної забезпечувати достовірність облікових даних, безперервне спостереження за товарорухом і ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. Водночас реалізація цих можливостей стримується браком відповідного організаційного й методичного забезпечення.

Практика свідчить, що на значній частині торговельних підприємств облік і аналіз товарів підпорядковані переважно вимогам фінансового та податкового законодавства. Це звужує можливості застосування облікових даних для оперативного керування запасами: інформація залишається фрагментованою, облікові, складські, логістичні та аналітичні системи недостатньо інтегровані, управлінській звітності бракує аналітичної деталізації, а аналіз запасів має здебільшого ретроспективний характер. Наслідком є зниження дієвості управлінських рішень щодо поповнення, структурної оптимізації та контролю товарних запасів – особливо за умов прискореного товароруху, омніканальної торгівлі й нестійкості ланцюгів постачання.

Ці проблеми загострюються зовнішніми обставинами. Функціонування торговельних підприємств відбувається на тлі мінливості ринку, посилення конкуренції та наростання невизначеності, зумовленої воєнними діями на території України: пошкодження логістичної інфраструктури, релокація складів і торговельних об'єктів, перебої в постачанні та зміна структури споживчого попиту помітно ускладнюють управління запасами, які забезпечують безперервність торговельних операцій і фінансову стабільність підприємства.

Виконане дослідження відповідає актуальним запитам практики, оскільки спрямоване на розвиток теоретико-методичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку, внутрішнього контролю, звітності й аналізу товарних запасів у системі управління підприємством з урахуванням особливостей функціонування торговельних підприємств в умовах воєнної нестабільності, цифрової трансформації та розвитку омніканальних бізнес-моделей.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. Робота вирізняється послідовністю викладу та внутрішньою узгодженістю: теоретичні положення, організаційно-методичні розробки й аналітичний інструментарій підпорядковані визначеним меті та завданням, а висновки безпосередньо ґрунтуються на результатах дослідження.

З погляду організації бухгалтерського обліку найвагомішим результатом є удосконалення методичних підходів до обліку товарних запасів у мережевій торгівлі.

Автором обґрунтовано розширення рахунку 28 «Товари» в частині деталізації аналітичного обліку за каналами збуту, типами складів і центрами відповідальності, а також модернізовано алгоритми оцінки запасів з урахуванням цифровізації, омніканальних форматів збуту та умов воєнного стану. Запропонована деталізація відповідає потребам мережових структур, де той самий товар рухається різними каналами й зберігається в різних типах складських об'єктів, а традиційна аналітика цього не відображає.

Практичну значущість мають положення, які набули подальшого розвитку – прикладні рекомендації щодо розширення наказу про облікову політику в частині цифрового контролю та графічної стандартизації документообігу на всіх стадіях руху товарних потоків, що забезпечують превентивний комплаєнс-контроль і релевантність облікової інформації при відображенні активів у фінансовій звітності. Удосконалено також понятійний апарат дослідження через уточнення економічного змісту понять «товари» і «товарні запаси» та розмежування економічного, облікового, аналітичного й управлінського підходів до їх трактування, що створює термінологічне підґрунтя для однозначного застосування облікових категорій.

Заслужують на позитивну оцінку удосконалені автором підходи до внутрішнього контролю та інвентаризації товарних запасів у цифровому середовищі, що поєднують традиційні контрольні процедури з технологіями ідентифікації, цифровими обліковими і складськими системами та ризик-орієнтованим інвентаризаційним контролем, забезпечуючи дієвість контрольної функції бухгалтерського обліку. У роботі обґрунтовано організаційні положення щодо раціонального розподілу функціональних завдань між цифровими системами та персоналом, а також архітектурну модель цифрового контуру контролю товарних запасів, що базується на інтеграції безперервного цифрового моніторингу, контролю нетипових операцій і ризик-орієнтованого управлінського реагування. Удосконалено систему інформаційного забезпечення управління запасами в частині формування управлінської звітності, адаптованої до запитів менеджерів різних рівнів управління. Сукупно ці результати забезпечують підвищення аналітичності облікових даних та узгодженість фінансового й управлінського обліку.

Достовірність результатів забезпечено опрацюванням широкої інформаційної бази: праць вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правових актів України у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності, Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку і МСФЗ, офіційних статистичних даних, аналітичних матеріалів державних та міжнародних інституцій, практичних матеріалів підприємств торгівлі. У процесі дослідження автор застосував аналіз і синтез, індукцію та дедукцію, порівняння, групування, системний аналіз, економіко-статистичні, аналітичні й економіко-математичні методи. Результати дисертації апробовано на науково-практичних конференціях та впроваджено в діяльність торговельних підприємств.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані І. О. Січкарем, є обґрунтованими й достовірними, містять елементи наукової новизни та спрямовані на вдосконалення обліку та аналізу в управлінні товарними запасами в умовах цифрової трансформації та воєнних ризиків.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснено відповідно до науково-дослідної роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Розробка інформаційно-аналітичної системи управління результативністю діяльності підприємств» (номер державної реєстрації 0124U002537), у межах якої в роботі зосереджено увагу на проблемах обліково-аналітичного забезпечення управління товарними запасами підприємств торгівлі. Так, автором поглиблено

теоретико-методичні підходи до організації бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та аналізу товарних запасів, визначено шляхи вдосконалення управлінської звітності за товарними операціями, а також з'ясовано можливості застосування сучасних інформаційних систем та автоматизованих засобів контролю для підвищення результативності управління товарними запасами за умов цифровізації, омніканальності та воєнної нестабільності.

Практичне значення та впровадження результатів дослідження. Здобуті в дисертації результати доведено до рівня конкретних методичних підходів і практичних рекомендацій, придатних для застосування у діяльності підприємств торгівлі, торговельних мереж і суб'єктів господарювання з розвиненою системою складського обліку, а також в освітньому процесі закладів вищої освіти. Розроблені рішення зорієнтовано на підвищення достовірності облікових даних, дієвості внутрішнього контролю, якості аналітичного забезпечення управління товарними запасами та оперативності ухвалення управлінських рішень за умов цифровізації та воєнних ризиків.

Прикладну цінність одержаних результатів засвідчує їх упровадження у практику підприємств торгівлі. Так, у ПП «ПАТАР» застосовано рекомендації щодо запровадження моделі цифрового контуру контролю товарних запасів, механізмів автоматизованого виявлення аномалій товароруку та організаційних положень із розподілу функцій між цифровими системами й персоналом при організації внутрішнього контролю товарних операцій. Використання цих підходів сприяло посиленню контролю достовірності облікових даних, підвищенню оперативності реагування на критичні відхилення та зменшенню ризиків пересортиці, дефіциту й від'ємних залишків товарів; ТОВ «АЛІЯ» використано рекомендації щодо формування системи аналітичних показників управління товарними запасами, зокрема показників оборотності, сервісного рівня, рентабельності запасів, структури товарних ресурсів та ризик-орієнтованого аналізу товарних запасів; у ТОВ «КОМФОРТ УКРАЇНА» впроваджено елементи адаптивної управлінської звітності щодо товарних запасів, рекомендації з формування страхових запасів, оцінювання логістичних ризиків та управління товарними ресурсами в умовах нестабільності постачання і високої мінливості попиту; у ТОВ «ШПАКІВСЬКИЙ АВТОРЕМОНТНИЙ ЗАВОД» впроваджено практичні рекомендації щодо удосконалення процедур інвентаризації товарних запасів на основі ризик-орієнтованого підходу, застосування цифрового аудиторського сліду та контролю ризикових операцій; ТОВ «ШПАКІВСЬКИЙ РЕДУКТОРНИЙ ЗАВОД» використано рекомендації щодо формування цифрового контуру управління запасами завдяки інтеграції облікової, складської та аналітичної інформації в єдине інформаційне середовище підприємства; ТДВ «СТЕПАНЬАГРОПРОМСЕРВІС» застосовано результати дослідження в частині удосконалення аналітичного обліку запасів за допомогою їх деталізації за місцями зберігання, партіями та центрами відповідальності. Практичне застосування запропонованих рекомендацій дало змогу поліпшити інформаційне забезпечення управління товарними потоками, посилити внутрішній контроль і підвищити адаптивність підприємств до кризових явищ та змін ринкового середовища.

Результати дисертації використовуються Національним університетом біоресурсів і природокористування України в освітньому процесі під час викладання дисциплін «Проектний аналіз» для студентів ОС «Бакалавр» спеціальності 076 «Підприємництво та біржова торгівля» та «Історія економіки, обліку та аналізу» для студентів ОС «Бакалавр» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» (акт впровадження від 01.06.2026 р.).

Зокрема, в освітньому процесі задіяно положення дисертаційного дослідження щодо економічної сутності та функціонального призначення товарних запасів, методичних підходів

до їх аналізу, а також інструментарію оцінювання ефективності управління оборотними активами підприємства. Запропоновані автором теоретико-методичні рішення застосовуються під час опрацювання питань аналізу руху, структури, оборотності та результативності використання товарних запасів, формування аналітичної інформації для ухвалення управлінських рішень та оцінювання фінансових результатів діяльності підприємств.

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях. Наукові результати, одержані в дисертації, оприлюднено у 12 публікаціях автора, з яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 7 тез наукових доповідей. Кількість, тематична спрямованість і рівень цих праць є достатніми для повного розкриття основних положень дисертації та узгоджуються з вимогами до оприлюднення результатів дослідження, установленими для здобуття ступеня доктора філософії.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійним кваліфікаційним науковим дослідженням, що містить науково обґрунтовані висновки та практичні рекомендації. Усі запозичені ідеї, результати й текстові фрагменти інших авторів належним чином оформлені з посиланнями на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без належного цитування. Таким чином, у дисертаційному дослідженні І. О. Січкаря на тему: «Облік і аналіз в управлінні товарними запасами» відсутні порушення академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження. Попри загалом позитивну оцінку дисертаційного дослідження І. О. Січкаря, окремі положення роботи можуть бути предметом наукової дискусії та потребують подальшого уточнення чи розвитку:

1. Позитивно оцінюючи запропоновані автором методичні засади бухгалтерського обліку товарних запасів, зокрема пропозиції щодо деталізації аналітичного обліку за рахунком 28 «Товари», слід зазначити, що структура запропонованих субрахунків та аналітичних розрізів потребує чіткішого опису й узгодження з чинним Планом рахунків бухгалтерського обліку. Більш детальна регламентація порядку відкриття та використання субрахунків, а також їх кореспонденції сприяла б підвищенню практичної застосовності запропонованих рекомендацій в облікових системах підприємств торгівлі (с. 87–104).

2. Запропонована у дисертації модель цифрового контуру контролю товарних запасів характеризується сучасністю та практичною спрямованістю. Водночас, у роботі недостатньо чітко окреслено критерії розмежування функцій між автоматизованими інформаційними системами та професійним судженням управлінського персоналу, що стало особливо актуальним в умовах поширення технологій штучного інтелекту. Зокрема, потребують більшої формалізації підходи до визначення меж автоматизованого контролю й управлінського втручання за умов різного рівня цифрової зрілості підприємств торгівлі, що є важливим для коректного впровадження запропонованої моделі на практиці (с. 105–125).

3. У дисертації значну увагу приділено оптимізації та стандартизації документообігу товарних потоків із використанням електронного документообігу та цифрових облікових систем. Водночас, окремі запропоновані графіки й регламенти документообігу недостатньо враховують специфіку підприємств, для яких характерним залишається поєднання цифрового та паперового обігу документів. Доцільним є доповнення методичних рекомендацій положеннями щодо адаптації запропонованих підходів до умов часткової цифровізації облікових процесів (с. 68–86).

4. Положення дисертації щодо формування управлінської звітності в умовах логістичних та воєнних ризиків мають безумовну практичну цінність. Проте, окремі аспекти розкриття інформації про страхові запаси, логістичні ризики та критичні відхилення

потребують чіткішого розмежування між показниками внутрішньої управлінської аналітики та інформацією, яка може бути використана у зовнішній звітності підприємства. Таке розмежування доцільно здійснити з урахуванням вимог фінансової звітності та особливостей управлінського обліку (с. 126–149).

Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, мають переважно дискусійний характер та можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових досліджень і фахової дискусії під час захисту дисертації.

Загальний висновок. Дисертація І. О. Січкаря на тему: «Облік і аналіз в управлінні товарними запасами» є завершеною самостійною науковою працею, у якій вирішено актуальне наукове завдання щодо розвитку теоретико-методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій з удосконалення обліку, аналізу й інформаційного забезпечення управління товарними запасами підприємств торгівлі в умовах цифровізації, омніканальності та воєнної нестабільності. Отримані здобувачем результати характеризуються науковою новизною, достатнім рівнем обґрунтованості, логічною послідовністю та практичною значущістю для підприємств сфери торгівлі. Зміст дисертації відповідає сформульованій меті та поставленим завданням дослідження. Наукові положення, висновки та рекомендації є аргументованими, взаємоузгодженими та належним чином висвітлені у наукових публікаціях автора. Дисертацію виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Січкарь Іван Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент завідувач кафедри обліку та оподаткування Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат економічних наук, доцент Володимир ЛИТВИНЕНКО